

Plan och riktlinjer

för organiserad frivillig övervakning avseende fotröta och smittsam digital dermatit hos får (Klövkontrollen)

Utformade av Gård & Djurhälsan Sverige AB i samråd med Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA), i enlighet med kraven i Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2015:17) om frivillig organiserad hälsokontroll av husdjur.

1. Kontrollprogrammets uppgifter

1.1. Syfte

Genom att bekämpa och kontrollera de smärtsamma och smittsamma klövsjukdomarna fotröta och smittsam digital dermatit minimeras ekonomiska förluster i form av minskad produktion, ökade veterinärkostnader, ökad utslagning, ökad arbetsåtgång och ökad antibiotikaanvändning. I nuläget har fotröta en låg prevalens i landet så drabbade besättningar är motiverade att bekämpa fotröta. Kontrollprogrammet är frivilligt och arbetar framför allt med att sanera drabbade besättningar samt att möjliggöra en livdjurshandel med fotrötefria djur (F-status).

1.2. Målsättning

Det övergripande målet med kontrollprogrammet är att minska smittspridning av fotröta mellan och inom besättningar i den svenska fårnäringen. Kontrollprogrammets målsättning är att:

- kontrollera och bekämpa fotröta och smittsam digital dermatit på nationell nivå
- förhindra smittspridning mellan besättningar
- möjliggöra livdjurshandel med fotrötefria djur

1.3. Uppgifter

Kontrollprogrammets uppgifter är att:

- erbjuda anslutning för djurhållare som har får
- utföra kontrollbesök för utfärdande av F-status
- utföra riskvärderingar för anslutna besättningar för årligt förnyande av F-status
- tilldela F-status till besättningar som genomgått årlig kontroll
- erbjuda sanering till besättningar med fotröta
- övervaka att anslutna djurhållare lever upp till kontrollprogrammets krav

- informera om kontrollprogrammet
- förmedla kunskap och ge rådgivning till praktiserande veterinärer, fårklippare och andra aktörer inom fårnäringen om klövvård, klövsjukdomar, förebyggande åtgärder och smittskydd i fårbesättningar
- dokumentera och sammanställa uppgifter om anslutna besättningar och rapportera till Jordbruksverket
- informera och utbilda veterinärer om rutiner kring besättningsarbetet

1.4. Information

Anmälningspliktiga djursjukdomar och smittämnen hanteras i enlighet med gällande bestämmelser, se Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2012:24) om anmälningspliktiga djursjukdomar och smittämnen. Fotröta är en smittsam klövsjukdom hos får där bakterien *Dichelobacter nodosus* spelar en avgörande roll. Påvisande av virulenta stammar av *D. nodosus* är anmälningspliktigt, men det finns inga lagstiftade bestämmelser om kontroll av smittämnet. Istället erbjuds möjligheten att vara med i ett frivilligt kontrollprogram som utförs i enlighet med kraven i Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2015:17) om frivillig organiserad hälsokontroll av husdjur. Smittsam digital dermatit är en ny sjukdom i Sverige men är inte anmälningspliktig.

1.5. Varaktighet

Huvudmannen avser att ansvara för kontrollprogrammet tills vidare. Huvudmannen ska minst sex månader före årsskifte muntligen och skriftligen anmäla till Jordbruksverket om man inte längre vill ansvara för kontrollprogrammet.

2. Kontrollprogrammets organisation

2.1. Huvudman

Gård & Djurhälsan Sverige AB är huvudman för kontrollprogrammet och ansvarar för att kontrollprogrammet genomförs enligt fastställda plan och riktlinjer och i enlighet med Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2015:17) om frivillig organiserad hälsokontroll av husdjur. Huvudmannen ansvarar även för att den personal som anlitas inom kontrollprogrammet har den kompetens som krävs enligt 11.1. samt får de arbetsinstruktioner som krävs.

Huvudmannen åtar sig att se till att djurhållare över hela landet har möjlighet att ansluta sig till kontrollprogrammet samt att kontrollbesök kan genomföras inom fastlagda ramar enligt 9. Detta uppnås genom att huvudmannen fortlöpande utbildar kontrollpersonal över hela landet med information och arbetsinstruktion.

2.2. Kontrollsektion

Affärsområdet Djurhälsa Djurvälstånd inom Gård & Djurhälsan är kontrollsektion och ansvarar för kontrollprogrammets ledning, personal, förvaltning, planering, genomförande och uppföljning.

2.3. Kontrollsektionens personal

Ansvarig veterinär för kontrollprogrammet är chefen för affärsområde Djurhälsa Djurvälstånd på Gård & Djurhälsan, se bilaga 1, som utser den eller de som arbetar med kontrollprogrammets ledning, planering, genomförande, kalibrering och uppföljning.

2.4. Kontrollpersonal

Kontrollpersonal anlitas av djurhållaren för kontrollbesök. Djurhållaren får i möjligaste mån välja utförare av kontrollbesöket. För att vara behörig att utföra kontroll inom kontrollprogrammet ska behörighetskraven enligt 11.1. uppfyllas samt antagna plan och riktlinjer för kontrollprogrammet följas. Förteckning över behörig kontrollpersonal finns hos huvudmannen.

Kontrollpersonal som inte uppfyller sitt åtagande att följa antagna plan och riktlinjer samt instruktioner ska uteslutas från verksamhet i kontrollprogrammet.

2.5. Samarbetsnämnd

Till kontrollprogrammet finns en rådgivande samarbetsnämnd knuten. Nämnden ska ha den sammansättning och instruktion som anges i bilaga 2 och som Jordbruksverket fastställer.

3. Finansiering

Kontrollprogrammet med administrationskostnader, kontrollbesök, resekostnader, analyskostnader etc. finansieras helt eller delvis med djurhållaravgifter. Djurhållarna betalar en årlig avgift, som fastställs av huvudmannen. För djurhållare som väljer att

ansluta sin besättning till kontrollprogrammet är kontrollpersonalens restid och resekostnad vid kontrollbesök subventionerat.

Vid sanering av fotröta är även kontrollpersonalens arbetstid subventionerad. Ersättningsnivåer fastställs årligen av huvudmannen. Ersättningen betalas ut av huvudmannen efter genomfört kontrollbesök.

4. Rapportering

Huvudmannen lämnar senast tre månader efter verksamhetsårets utgång en årsredogörelse över verksamheten inom kontrollprogrammet inklusive samarbetsnämnden till Jordbruksverket. Årsredogörelsen ska innehålla:

- uppgifter om antal anslutna besättningar
- en sammanställning över anslutna besättningsars status
- uppgifter om eventuella övergripande förändringar
- en sammanställning över besättningsbesök inom kontrollprogrammet
- en analys av arbetet i kontrollprogrammet
- planer för den fortsatta utvecklingen av kontrollprogrammet

5. Huvudmannens journalföring och register

Huvudmannen för ett register över anslutna besättningar i en databas. Databasen innehåller identitetsuppgifter på djurhållare så som namn, produktionsplatsnummer, adress, telefonnummer, datum för anslutning samt status i kontrollprogrammet, datum och resultat av utförda kontrollbesök samt egenkontroller, undersökningsresultat och besättningsdata avseende klinisk bild i besättningen, samt övriga för kontrollprogrammet nödvändiga uppgifter.

Besättningsregistret hålls tillgängligt för frågor som bedöms vara till nytta för djurhållarna och branschorganisationerna Svenska Fåravelsförbundet och Sveriges Lammproducenter. Djurhållaren kan på begäran få ta del av besättningsens egna uppgifter och analysresultat.

Djurhållaren godkänner i samband med anslutning på anslutningsblanketten att deras personuppgifter hanteras enligt förordning (EU) 2016/679 (EU:s dataskyddsförordning) och lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Uppgifterna sparas så länge besättningarna är anslutna samt sju år efter utträde ur kontrollprogrammet.

6. Anslutning

6.1. Grundläggande kriterier

Alla djurhållare med fårhållning bestående av minst tio får varav fem över ett års ålder kan ansluta sin besättning till kontrollprogrammet.

6.2. Kriterier för nyetablerade besättningar

Vid anslutning av en nyetablerad besättning måste giltig djurägarförsäkran från den säljande besättningen kunna uppvisas.

6.3. Kriterier för besättningar som ska hållas där fotrötesmittade djur hållits tidigare

Om en besättning ska anslutas till kontrollprogrammet och etableras på gård där en fotrötesmittad besättning eller besättning med okänt status tidigare hållits, ska utrymmen där får eller getter vistats vara utgödslade, rengjorda och desinficerade. Rengjorda och desinficerade stall, utrymmen eller beten ska ha varit fria från får och getter i minst 14 dagar.

6.4. Anslutningsförfarande

Djurhållare ansöker om anslutning till kontrollprogrammet hos huvudmannen. Ansökan görs skriftligen via förbindelse som fylls i direkt på huvudmannens hemsida eller rekvideras från huvudmannen. Därefter sker kontrollbesök under perioden 15 augusti till 15 oktober enligt 9.1. Även i en nyetablerad besättning som i sin helhet utgörs av djur från F-statusbesättning krävs ett kontrollbesök för förnyad F-status.

6.4.1. I förbindelsen framgår parternas ömsesidiga skyldigheter. Om inget annat överenskommit mellan djurhållaren och huvudmannen, gäller förbindelsen per kalenderår och förlängs automatiskt ett år i taget såvida inte skriftlig uppsägning har skett senast två månader före årets utgång.

6.4.2. Huvudmannen kan, om särskilda skäl föreligger, neka anslutning. Upprepade överträdelse som lett till uteslutning kan ses som särskilt skäl liksom om kontrollpersonalen finner uppenbara brister ur smittskydds- eller djurskyddssynpunkt.

7. Djurhållarens åtaganden

7.1. Grundläggande åtaganden

7.1.1. Djurhållare med anslutna besättningar ska i god tid inför perioden då kontrollbesöken genomförs (15 augusti till 15 oktober) initiera och lämna tillträde åt kontrollpersonalen till samtliga områden och anläggningar där djur hålls och platser där kadaver, foder och avfall m.m. som kan sprida smitta finns eller som för övrigt har betydelse för kontrollprogrammet. Djurhållaren ska medverka till att kontrollpersonalen får del av samtliga handlingar och uppgifter som kan vara av betydelse för verksamheten i kontrollprogrammet. Kontrollbesöken sker vid anslutning och därefter sker vanligtvis egenkontroll enligt 7.1.4. om inte kontrollsektionen beslutar att genomföra fler kontrollbesök (9.1 och 9.2).

7.1.2. Djurhållare med anslutna besättningar får inte ha fotbadat djuren under de senaste tio månaderna innan kontrollbesök.

7.1.3. Djurhållare med anslutna besättningar ska ta aktiv del av klövinspektionerna vid kontrollbesöket för att få kunskap om hur friska klövar ska se ut och vilka avvikelser som kan förekomma. Detta för att djurhållaren sedan ska kunna utföra årlig egenkontroll.

7.1.4. Djurhållare med anslutna besättningar ska årligen genomföra egenkontroll. Resultatet av egenkontrollen ska dokumenteras och sändas till huvudmannen tidigast i augusti varje år.

7.1.5. Djurhållare med anslutna besättningar ska hålla djuren individuellt märkta i enlighet med gällande lagstiftning.

7.1.6. Djurhållare med anslutna besättningar ska under året alltid undersöka halta djur för att orsaken till hältan ska kunna fastställas.

7.1.7. Djurhållare med anslutna besättningar ska följa plan och riktlinjer för kontrollprogrammet.

7.1.8. Djurhållare med anslutna besättningar ska på begäran lämna Jordbruksverket tillträde till samtliga områden och anläggningar där djur hålls och platser där kadaver, foder och avfall m.m. som kan sprida smitta finns eller som för övrigt har betydelse för kontrollprogrammet. Djurhållaren ska medverka till att Jordbruksverket får del av samtliga handlingar och uppgifter som kan vara av betydelse för verksamheten i kontrollprogrammet enligt lagen (2006:807) om kontroll av husdjur, m.m.

7.1.9. Djurhållare med anslutna besättningar ska meddela huvudmannen ändrade ägarförhållanden.

7.1.10. Djurhållare med anslutna besättningar ska vid misstanke om fotröta i besättningen omgående kontakta kontrollpersonal eller besättningsveterinär.

7.1.11. Djurhållare med anslutna besättningar ska följa Svenska Djurbönders Smittskyddskontroll (SDS) krav vid förflyttning eller införsel av djur, sperma eller embryon från andra länder.

7.1.12. Djurhållare med anslutna besättningar ska låta huvudmannen använda uppgifter om besättningens F-status på det sätt som huvudmannen anser lämpligt för att förhindra smittspridning.

7.1.13. Djurhållare med anslutna besättningar ska erlägga en årlig avgift till huvudmannen. Avgiften fastställs av huvudmannen.

7.2. Åtaganden vid inköp av djur

Djurhållare med anslutna besättningar får inte köpa in djur från fotrötesmittade besättningar eller från besättningar där smittsam digital dermatit påvisats. Vid inköp av djur från besättningar utan F-status ska klövarna undersökas, speciellt klövspalten och kronranden. Upptäcks förändringar som tyder på fotröta eller smittsam digital dermatit ska inte djuret/djuren köpas. Inspektion av klövarna vid inköp rekommenderas också vid inköp av djur från besättningar med F-status. Vid inköp av djur ska alltid djurägarförsäkran från säljaren medfölja oavsett om säljarbesättningen har F-status eller inte. Alla inköp och medföljande djurägarförsäkran ska kunna redovisas. För förnyad F-status krävs att djurhållare med anslutna besättningar följer kontrollprogrammets regler för isolering och behandling av nyinköpta djur enligt 7.2.1.

7.2.1. Isolering och behandling av nyinköpta djur

Djurhållare med anslutna besättningar ska vid inköp av djur från besättningar utan F-status ställa djuren i isolering (separat utrymme utan kontakt med den egna besättningen) i minst fyra veckor direkt efter hemkomsten och fotbada djuren vid två tillfällen; när de ställs in i och när de tas ut ur isoleringen. Fotbad ska göras i fem till tio minuter i tioprocentig zinksulfatlösning (exempelvis ett kg zinksulfatmonohydrat blandas med vatten till tio liter färdig lösning). Alternativt kan rena klövar sprayas ymnigt. Zinksulfat finns för närvarande endast att tillgå hos Svenska Köttföretagen. Efter fotbad ställs djuren på hårt underlag för att torka i 30–60 minuter. Innan djuren släpps ut ur isoleringen ska klövarna undersökas en sista gång.

Isolering samt behandling av inköpta djur i isolering, enligt föregående stycke, rekommenderas också vid inköp av djur från F-statusbesättningar, men är inte ett krav.

Vid inköp av djur från en besättning som importerat djur ska provtagningsresultat avseende *D.nodosus*, inklusive virulensfaktorer kunna uppvisas från den säljande besättningen. Alternativt måste djuren provtas av köparen före fotbadet i isolering.

7.3. Åtaganden vid planerade kontakter med andra F-statusbesättningar

Planerade kontakter, så som t ex sambete eller utlåning av bagge, får ske med F-statusbesättningar under förutsättning att kontaktbesättningen kan uppvisa djurägarförsäkran. Inspektion av klövarna, isolering och behandling av kontaktdjuren enligt 7.2. rekommenderas alltid, men är inte ett krav vid kontakter med andra F-statusbesättningar. Sambete får inte ske med nötbесättningar där digital dermatit förekommer.

7.4. Åtaganden vid planerade kontakter med andra besättningar

Planerade kontakter, så som t ex sambete eller utlåning av bagge, får ske med besättningar som saknar F-status under förutsättning att kontaktbesättningen kan uppvisa djurägarförsäkran. Vid återförandet av aktuella djur till den egna besättningen ska djuren ställas i isolering och behandlas i isoleringen enligt 7.2.1. Varje kontakt och datum för behandling i isoleringen ska kunna redovisas.

7.5. Åtaganden vid oplanerade kontakter med andra besättningar

Vid oplanerade kontakter med andra besättningar, så som t ex rymlingar eller inhoppare, ska djuren separeras så fort som möjligt. Kontakt ska därefter snarast tas med huvudmannen angående vilka åtgärder som ska vidtas.

7.6. Åtaganden vid kontrollbesök

Djurhållare med anslutna besättningar är ansvarig för att samtliga djur finns tillgängliga för klövkontroll vid kontrollbesök. Vid kontrollbesök ska de djur som ska undersökas och provtas kunna fixeras på ett säkert sätt för både djur, djurhållare/djurskötare samt kontrollpersonal. Djurhållaren ska tillhandahålla kallt och varmt vatten, tvål och torkmöjlighet för handtvätt och handdesinfektion, samt möjlighet för rengöring och desinfektion av stövlar. Djuren får inte ha fotbadats under de senaste tio månaderna innan kontrollbesöket.

7.7. Åtagande vid egenkontroll

Vid egenkontroll ska klövspalthud och sulor hos samtliga livdjur i besättningen inspekteras för att tecken på fotröta ska kunna upptäckas. Området kring kronranden ska också inspekteras för att hitta tecken på smittsam digital dermatit. Enklast görs detta i samband med klövklippning. En annan tidpunkt kan vara vid lamning. Datum för egenkontroll, vem som utfört den samt iakttagna klövförändringar ska dokumenteras. Vid förändringar som avviker från det normala och där osäkerhet råder om orsak ska veterinär med särskild kompetens i klövsjukdomar hos får kontaktas.

Rutiner, djurkontakter och observationer avseende klövhälsoläget under det gångna året ska skriftligen redovisas på ett av huvudmannen utfärdat dokument, s.k. djurägarförsäkran. Förekomst av andra diagnostiserade klövsjukdomar ska redogöras för, liksom datum för eventuella behandlingar. För att kunna fylla i dokumentet är det nödvändigt att fortlöpande dokumentera klövhälsoläget i besättningen.

8. Uteslutning, utträde och återanslutning

8.1. Överträdelse av åtagande enligt 7

I händelse av överträdelse av djurhållarens åtaganden enligt 7 gör huvudmannen bedömningen om dessa kan anses som ringa. Om så inte är fallet utesluts djurhållaren ur kontrollprogrammet. Alla överträdelser oavsett grad och vidtagna åtgärder registreras i huvudmannens journalföringssystem. Återinträde kan ske tidigast ett år efter uteslutning ur kontrollprogrammet. Om huvudmannen finner att det finns särskilda skäl, kan återinträde ske tidigare och då efter att ny anslutning med skriftlig förbindelse gjorts och med inledande kontrollbesök under tidsperioden 15 augusti till 15 oktober.

8.2. Uteslutningsförfarande

Uteslutning av djurhållare beslutas av huvudmannen. Huvudmannen meddelar djurhållaren beslutet om uteslutning skriftligt och muntligt. Skäl för uteslutning kan t ex vara utebliven betalning av anslutningsavgift eller vägran att upplåta djurhållningen för kontrollbesök.

8.3. Utträde ur kontrollprogrammet

Djurhållare med anslutna besättningar ansvarar för att meddela huvudmannen om utträde ur kontrollprogrammet önskas. Djurhållare som självmant utträder ur kontrollprogrammet kan anslutas till kontrollprogrammet tidigast efter ett år.

Om huvudmannen finner att det finns särskilda skäl, kan återinträde ske tidigare och då efter att ny anslutning med skriftlig förbindelse gjorts och med inledande kontrollbesök under tidsperioden 15 augusti till 15 oktober.

9. Kontroll- och provtagningsbesök samt egenkontroll

9.1. Kontrollbesök vid anslutning

Anslutning till kontrollprogrammet sker i form av en skriftlig förbindelse varefter ett kontrollbesök görs under tidsperioden 15 augusti till 15 oktober. Kontrollbesöket utförs av behörig kontrollpersonal enligt 11.1. och utifrån arbetsinstruktionerna.

Djuren får inte ha fotbadats under de senaste tio månaderna innan kontrollbesöket.

Vid kontrollbesöket provtas fem djur avseende *Dichelobacter nodosus* inklusive virulensfaktorer. Dessutom sker kontroll av:

- samtliga klövar på ett representativt och riskbaserat urval av besättningens livdjur. Antal djur som ska undersökas beror på besättningens storlek och framgår av bilaga 6 (Arbetsinstruktion för kontrollpersonal).
- innehav av antal livdjur
- inköp av djur senaste året

Vid kontrollbesök kontrolleras och dokumenteras uppgifter om djurhållare, djurinnehav, klinisk bild i besättningen, vilka miljöförhållanden avseende underlag som råder i fårhus och utemiljö, djurkontakter under det senaste året, rutiner vid inköp av djur, rutiner för klövklippning, utfodringsrutiner samt datum för provtagning och kontrollbesök. Uppgifterna sparas i huvudmannens register, enligt 5.

Kontrollpersonalen fyller i veterinärintyget och ansvarar för att proverna skickas till SVA för analys. I samband med kontrollbesöket fyller djurhållaren i djurägarförsäkran.

9.2. Årlig egenkontroll

Efter det inledande kontrollbesöket i samband med anslutning sker en årlig egenkontroll i de besättningar som är anslutna till kontrollprogrammet.

Egenkontrollen utförs av djurhållaren själv och innebär att:

- samtliga klövar, speciellt klövspalten och kronranden, hos samtliga livdjur i besättningen kontrolleras och resultatet dokumenteras
- uppgifterna i djurägarförsäkran fylls i

Dokumentation från egenkontrollen sänds till huvudmannen varefter huvudmannen gör en riskvärdering. Uppgifterna sparas i huvudmannens register, enligt 5.

Kontroll av klövar, speciellt klövspalten och kronranden, på samtliga livdjur i besättningen i samband med egenkontrollen kan även utföras av en, av huvudmannen godkänd, klövinspektör. Klövinspektören är utbildad av huvudmannen och har fått samma utbildning som djurhållaren får i samband med kontrollbesöket vid anslutning till kontrollprogrammet. Huvudmannen tillhandahåller förteckning över godkända klövinspektörer.

Huvudmannen kan, i samråd med SVA, besluta om annat kontrollintervall eller om annan omfattning av kontrollen i enskilda besättningar.

9.3. Tilldelning av status

Tilldelning och förnyelse av F-status görs på två sätt:

- **Efter kontrollbesök:** Huvudmannen kontrollerar besättningsrapporten från kontrollbesöket samt den dokumenterade analysen av prover tagna avseende *D. nodosus*, virulensfaktorer (PCR-test).
- **Efter egenkontroll:** Huvudmannen kontrollerar dokumentationen av djurhållarens egenkontroll och gör en riskvärdering.

I de fall dokumentationen visar att djurhållaren följt kontrollprogrammets regler och egenkontrollen redovisats utan anmärkning förnyas besättningens F-status och huvudmannen sänder statusintyg till djurhållaren. Finns det däremot tveksamheter i riskvärderingen måste ett nytt kontrollbesök utföras av behörig kontrollpersonal enligt 11.1. för att besättningens F-status ska kunna förnyas.

F-status förnyas årligen från och med augusti och är giltigt längst till och med 1 augusti året därpå. F-status är giltig under förutsättning att plan och riktlinjer för kontrollprogrammet följs.

För att erhålla F-status efter sanering krävs ett nytt kontrollbesök tidigast tio månader efter saneringens senaste behandlingsdag.

Vid försäljning eller andra djurkontakter ska intyg om F-status alltid kompletteras med en djurägarförsäkran utfärdad vid aktuellt datum.

9.4. Oenighet

Vid oenighet mellan kontrollpersonal och djurhållare, ska ärendet tas vidare till kontrollprogrammets kontrollsektion. Både djurhållare och kontrollpersonal ska få

möjlighet att ge sin syn på saken inför kontrollsektionen. Kontrollsektionen ska hantera ärendet skyndsamt.

9.5. Utebliven eller försenad egenkontroll

Djurhållaren är ansvarig för att årlig egenkontroll genomförs. Huvudmannen skickar information om egenkontrollen per e-post och påminnelse sänds ut två gånger innan årets slut. Om djurhållaren inte inkommer med dokumentation från egenkontrollen inom fastställda tidsramar enligt 7.7. utesluts djurhållaren ur kontrollprogrammet enligt 8. Om egenkontrollen underkänns av huvudmannen ska kontrollbesök genomföras. Vid uteblivet kontrollbesök utesluts djurhållaren ur kontrollprogrammet.

9.6. Särskilda händelser

Vid särskilda händelser, exempelvis kortvariga kontakter, gör kontrollsektionen en smittskyddsbedömning i varje enskilt fall och beslut om åtgärder fattas. Alla särskilda händelser dokumenteras i huvudmannens journalförningsprogram.

10. Hantering av smittade besättningar

I de fall där fotröta konstateras erbjuds djurhållaren hjälp med sanering. Saneringen utförs i samråd med huvudmannen enligt särskilt schema anpassat efter förutsättningarna i besättningen.

Bästa tidpunkten för sanering av fotröta är när antalet djur i besättningen är så lågt som möjligt, vanligtvis när lammen slaktats. Det måste dock finnas flera betesfällor eller ytor där inga klövbärande djur vistats de senaste 14 dagarna.

Innan saneringen undersöks klövarna hos alla djur i besättningen och kroniska smittbärare sorteras bort för att skickas på slakt. Den kliniska bilden i besättningen samt förekomst av virulenta eller benigna stammar av *D.nodosus* avgör om antibiotika behövs eller inte.

Därefter inleds en serie med fotbad i tioprocentig zinksulfatlösning (w/v) eventuellt kombinerat med antibiotika vid det första fotbadet. Djuren ska stå i fotbadet under 15–30 minuter och därefter på hårt underlag och torka i 30–60 minuter. Fotbadet upprepas tre gånger med en till sju dagars mellanrum. Efter varje fotbad släpps fåren på en yta där inga klövbärande djur vistats de senaste 14 dagarna. Ca en månad efter det sista fotbadet görs ett nytt kontrollbesök där samtliga klövar undersöks kliniskt. Eventuella djur som inte svarat på behandlingen sorteras bort för att skickas på slakt.

I de fall tecken på smittsam digital dermatit konstateras utreds detta i särskild ordning av kontrollsektionen.

11. Kontrollpersonalens behörighet och kalibrering

11.1. Behörighet

Kontrollbesök i anslutna besättningar ska utföras av behörig kontrollpersonal. Behörig kontrollpersonal har:

- svensk veterinärlegitimation eller rätt att tillhandahålla veterinära tjänster i Sverige
- genomgången och godkänd utbildning i fotrötediagnostik och klövsjukdomar. Utbildningen anordnas av huvudmannen och utgörs av en dags fältarbete med kontrollbesök tillsammans med kontrollsektionens personal. Under dagen sker genomgång praktiskt och teoretiskt om förekommande klövsjukdomar samt genomgång av kliniskt utseende vid de olika graderna av fotröta. Genom att kontrollpersonalen deltar aktivt i klövkontrollerna under dagen ges inblick i hur normala och onormala fårklövar ser ut. Vidare sker en genomgång av kontrollprogrammets regelverk, samt hur rapportering och intygsskrivning ska utföras. Kontrollpersonalen får tillgång till faktamaterial i form av broschyrer, artiklar och bildmaterial om klövar och klövsjukdomar. Dagen avslutas med att kontrollpersonalen självständigt bedömer tio djur och beskriver sina fynd muntligt.

Ytterligare fortbildning och information till kontrollpersonal kan, vid behov, erbjudas av huvudmannen, t ex vid större förändringar som genomförs inom kontrollprogrammet. Kontrollpersonal som känner osäkerhet avseende den kliniska diagnostiken eller regelverk i kontrollprogrammet får själv kontakta huvudmannen för repetition antingen genom en ny fältdag tillsammans med kontrollsektionens personal eller genom konsultation per mail/telefon och gemensam genomgång med kontrollsektionens personal.

11.2. Kalibrering

Kalibrering av kontrollpersonal sker inför varje säsong. Huvudmannen sänder då ut tio bilder föreställande olika klövförändringar/normala klövar till kontrollpersonalen som svarar via mail. Minst åtta av bilderna måste vara rätt bedömda för att bli godkänd. Om fler bilder är felaktigt bedömda krävs att kontrollpersonalen genomgår en ny utbildningsdag.

12. Information

Huvudmannen ska informera om kontrollprogrammet via hemsidor, fackpress, fackmässor och dylikt. Ändringar, uppdateringar eller annan viktig information gällande kontrollprogrammet skickas till anslutna besättningar via e-post eller brev.

13. Ändringar

Huvudmannen ska, efter samråd med samarbetsnämnden, skriftligen föreslå ändringar i plan och riktlinjer till Jordbruksverket som därefter beslutar om ändringen.

14. Tillämpning av förvaltningslagen

Huvudmannen ska tillämpa förvaltningslagens regler i frågor om parts rätt att få tal del av uppgifter, om jäv samt om motivering av beslut, och att till beslutet ska bifogas information om hur beslutet kan överklagas.

Ansvarig veterinär

för organiserad frivillig övervakning avseende fotröta och smittsam digital dermatit hos får (Klövkontrollen)

Ansvarig veterinär

Ebba Schwan
Gård & Djurhälsan
Roma Lövsta 3
622 54 Romakloster

ebba.schwan@gardochdjurehalsan.se

0498-28 39 82

Utbildning

Ebba är legitimerad veterinär sedan 2009 och har sedan 2012 arbetat på dåvarande Svenska Djurhälsovården, och sedan 2015 i Gård & Djurhälsan (G&D). Bolaget G&D bildades genom en sammanslagning av Svenska Djurhälsovården, Svenska Pig och Taurus Köttrådgivning.

Ebba har under sin anställning inom G&D arbetat med näringens frivilliga importkontroll, Svenska Djurbönders Smittskyddskontroll (SDS). Arbetet med SDS ger stor erfarenhet och kunskap om den svenska djurhälsosituationen och förutsätter ett brett kontaktnät med myndigheter, expertinstanser och näringen för att kunna påverka Sveriges sjukdomsläge.

Ebba har varit aktivt involverad i processen kring EU:s nya djurhälsolag och arbetat nära Jordbruksverket för att främja svenska intressen i utformningen av lagen samt att föra fram den svenska modellen - hur vi arbetar med djurhälsa genom övervakning och förebyggande åtgärder.

Ebba ingår som expert för utredningen kring en samlad och EU-anpassad djurhälsolagstiftning.

Innan anställningen på G&D arbetade Ebba som distriktsveterinär och som smådjursveterinär samt har parallellt med arbete med SDS varit G&D:s patolog på Gotland.

2022-05-23
Sidan 2 av 2

Erfarenhet av kontrollprogram

Ebba har varit involverad, och haft god insyn, i arbetet kring kontroll- och övervakningsprogrammen mot paratuberkulos hos nötkreatur, samt delaktig i uppstarten av programmet för kontroll av bovin tuberkulos hos alpaka. I sin nuvarande roll som Affärsområdeschef för Djurhälsa Djurvälstånd inom G&D är hon insatt i rutiner vid ansökan och redovisning av Jordbruksverkets anslagsmedel.

Samarbetsnämnd

för organiserad frivillig övervakning avseende fotröta och smittsam digital dermatit hos får (Klövkontrollen)

Till kontrollprogrammet finns en rådgivande samarbetsnämnd knuten. Nämnden, som representerar myndigheter, organisationer och sammanslutningar som förekommer inom branschen, utvärderar årligen kontrollprogrammet och fungerar som en kompetensförstärkning till huvudmannen.

Nämndens sammansättning

Samarbetsnämndens ledamöter består av representanter för huvudmannen, Statens Jordbruksverk, Statens Livsmedelsverk, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Sveriges Lantbruksuniversitet, Länsstyrelserna, Växa Sverige, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges Grisföretagare, Svenska Fåravelsförbundet, Svenska Alpackaföreningen, Alpaca & Friends, försäkringsbolag samt LRF. Vid behov kan även särskilda sakkunniga kallas.

Respektive part svarar för arvode till sina representanter i samarbetsnämnden.

Nämndens instruktion

Nämndens arbete leds av en ordförande utsedd av huvudmannen. Samtliga ledamöter i nämnden kallas att närvara vid sammanträden. Vid nämndens sammanträden ska huvudmannen föra protokoll och två justeringsmän ska utses, varav en är ordförande. Protokollet ska distribueras till nämndens ledamöter. Nämnden bestämmer själv hur ofta den ska sammanträda, dock minst en gång per år. Sammankallande är huvudmannen. Övrig deltagare kan sammankalla till möte via ordförande.

Nämndens ledamöter ska:

- vara väl förtrogna med kontrollprogrammets syfte och målsättning
- ta aktiv del av huvudmannens rapporter från verksamheten i kontrollprogrammet
- informera nämnden om förhållanden som kan vara av betydelse för kontrollprogrammet
- bidra till omvärldsbevakning av djursjukdomar och zoonotiska sjukdomar som har relevans för kontrollprogrammet
- vara väl insatt i branschens villkor och dess hälsovård och sjukvård

Nämnden ska:

- utvärdera kontrollprogrammets uppfyllelse av syfte och målsättning
- medverka i arbetet med att analysera och utvärdera kontrollprogrammet
- ge huvudmannen återkoppling på rapporter från verksamheten i kontrollprogrammet
- vara remissinstans till vägledningar, instruktioner m.m. i kontrollprogrammet
- föreslå ändringar i kontrollprogrammets plan och riktlinjer när nämnden finner så befogat

Förbindelse om anslutning till Klövkontrollen

Förbindelsen avser besättning

Person/organisationsnummer	Produktionsplatsnummer SE-
Djurhållare	Telefon
Adress	Mobiltelefon
Postnummer och postadress	Fax
E-postadress	Län
Antal tackor	

Genom underskrift godkänner jag de allmänna villkoren för anslutning till Klövkontrollen enligt bilaga

Datum	Datum
Djurhållare	För Gård & Djurhälsan
Namnförtydligande	Namnförtydligande

Ifylld förbindelse skickas till:
Gård & Djurhälsan
Kungsängens gård
753 23 Uppsala

Allmänna villkor för anslutning till Klövkontrollen

Klövkontrollens målsättning är att:

- Ge råd om klövvård, klövsjukdomar, förebyggande åtgärder och smittskydd till landets lammproducenter.
- Kontrollera och bekämpa fotröta på nationell nivå.
- Förhindra smittspridning mellan besättningar.
- Möjliggöra livdjurshandel med fotrötecertifierade djur.

Detta genomförs genom att:

- Ge råd om klövvård, klövsjukdomar, förebyggande åtgärder och smittskydd till landets lammproducenter.
- Utföra saneringar i smittade besättningar.
- Utföra besättningsgenomgångar för fotrötecertifiering och utfärdande av F-status.
- Utföra riskvärderingar för anslutna besättningar för årligt förnyande av F-status.
- Analysera fotröta och saneringsresultat under svenska förhållanden.
- Utbilda och informera veterinärer, fårklippare och lammproducenter.

Gård & Djurhälsan förbinder sig att:

- Bedriva kontrollprogrammet mot fotröta enligt av Jordbruksverket fastställda plan och riktlinjer för kontrollen.
- Svara för rådgivning, information, administration och registerhållning, som följer av anslutning till kontrollen.
- Bekräfta anslutning samt pröva och fatta beslut i frågor om F-status.
- Meddela råd och anvisningar för att hindra smittspridning.

Djurhållaren förbinder sig att:

- Följa av Jordbruksverket fastställda plan och riktlinjer för Klövkontrollen.
- Låta Gård & Djurhälsan ta del av uppgifter som är av betydelse för Klövkontrollen exempelvis journaluppgifter om sjukdomar och behandlingar i besättningen.
- Betala årlig avgift för anslutning till Klövkontrollen.
- Låta Gård & Djurhälsan använda uppgifter om besättningens F-status på det sätt som Gård & Djurhälsan anser lämpligt för att förhindra smittspridning.
- Meddela Gård & Djurhälsan ändrade ägarförhållanden som t ex byte från enskild firma till aktiebolag.

Övrigt

Förbindelsen gäller per kalenderår och förlängs automatiskt ett år i sänder såvida inte skriftlig uppsägning har skett två månader innan kalenderårets utgång.

Upplysningar om besättningen hanteras av Gård & Djurhälsan enligt gällande sekretess-bestämmelser i 2 kap 4 § lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård.

Behandling av personuppgifter (Dataskyddsförordningen (GDPR)): Genom att underteckna ansökan godkänner du även att personuppgifter som lämnas i ansökan registreras och lagras i Gård & Djurhälsans datasystem. Uppgifterna behandlas av Gård & Djurhälsan för administration och andra åtgärder som behövs för att handlägga ärendet. Behandlingen kan också avse framställning av statistik, debitering av avgift samt uppdatering av adressuppgifter. Du har rätt att en gång per kalenderår efter skriftlig och undertecknad begäran få information om vilka personuppgifter om dig som registrerats. Gård & Djurhälsan är skyldig att omgående rätta felaktiga eller missvisande uppgifter. Beslut fattade av Gård & Djurhälsan kan i enlighet med förordningen om kontroll av husdjur m.m. (2006:816) överklagas till Jordbruksverket.

Besättningen kan uteslutas ur Klövkontrollen om djurhållaren inte följer bestämmelserna och ovan angivna allmänna villkor för kontrollen.

DJURÄGARFÖRSÄKRAN ANGÅENDE FOTRÖTA 2022

Härmed intygas att

- a) såvitt jag kunnat uppmärksamma har inga tecken på fotröta eller smittsam digital dermatit förekommit i min besättning under det senaste året, eller om tecken förekommit har dessa utretts i enlighet med Klövkontrollens regler.

- b) fotbad endast utförts som behandling i samband med isolering vid inköp av får. Inga andra djur i besättningen har behandlats med anledning av fotröta det senaste året.

Datum.....

Underskrift.....

Namnförtydligande.....

Arbetsinstruktion för kontrollpersonal

inom organiserad frivillig övervakning avseende fotröta hos får (Klövkontrollen)

Efter anslutning till kontrollprogrammet ska ett kontrollbesök genomföras i besättningen. **Kontrollbesöket ska genomföras under tidsperioden 15 augusti till 15 oktober** (då har djuren gått igenom den provocerande period av fukt och värme som ökar risken för att fotröta ska utvecklas). Djuren får inte ha fotbadats under de senaste tio månaderna innan kontrollbesöket.

I de fall där det finns tveksamheter i riskvärderingen av djurhållarens egenkontroll måste ett nytt kontrollbesök utföras, på samma sätt som vid anslutning, för att besättningens F-status ska kunna förnyas.

Kontrollbesökets innehåll

- Under kontrollbesöket ska samtliga klövar på ett representativt och riskbaserat urval av besättningens livdjur genomgå klinisk undersökning av klövarna och resultatet dokumenteras i särskild besättningsrapport. Kronrand, klövspalthud, sula och klövkapsel ska inspekteras noggrant.
- Samtliga avelsbaggar inklusive egna rekryteringsbaggar ska undersökas.
- Antal tackor som ska undersökas och på vilket sätt det representativa urvalet ska göras framgår av tabell 1. I större besättningar där olika grupper hålls separerade och endast sporadiska kontakter mellan grupperna sker, ska antal tackor att undersöka beräknas utifrån varje enskild grupps storlek.
- Vid besöket provtas fem djur avseende *Dichelobacter nodosus* och virulensfaktorer (PCR), se vidare instruktioner nedan.
- Samtliga undersökta djur ska identitetskontrollernas.
- Slaktlamm kontrolleras inte. Arbetsmässigt är det en mycket stor fördel och stor tidsvinst om lammen är avvanda och separerade från tackorna, men detta är inte ett krav.
- Vid kontrollbesöket ska djurhållaren utbildas i hur klövar ska undersökas för att upptäcka tecken på fotröta och smittsam digital dermatit. Kontrollpersonalen ska tydligt visa hur normala klövar samt, i förekommande fall, även klövvavvikelse och eventuella klövsjukdomar ser ut.

- Efter genomförd kontroll går kontrollpersonalen igenom kontrollprogrammets regler och visar med bildmaterial exempel på olika klövavvikelser och klövsjukdomar samt går igenom förebyggande åtgärder för att förhindra infektion med fotröta.
- Kontrollpersonalen avslutar besättningsgenomgången med att skriva ett veterinärintyg (tillhandahålles av huvudmannen) där kontrollpersonalen intygar att inga tecken på fotröta och smittsam digital dermatit förekommit vid kontrollen. Djurhållaren intygar med en djurägarförsäkran att de undersökta djuren inte behandlats mot fotröta samt att inga tecken på fotröta och smittsam digital dermatit förekommit under det senaste året före kontrollen.
- Veterinärintyg, besöksrapport och djurägarförsäkran ska sändas till huvudman.
- Djurhållaren debiteras enligt aktuell taxa.

Tabell 1. Antal tackor som ska undersökas i besättningar av olika storlek, samt hur det slumpvisa urvalet görs i större besättningar.

Antal tackor inklusive rekryteringstackor	Andel tackor att undersöka	Metod för slumpvis urval
0 – 60	Alla	
61 – 100	3/4 (75%)	Undersök 3 tackor, hoppa över en, undersök 3 tackor osv
101 – 200	1/2 (50%)	Undersök varannan tacka
201 – 300	1/3 (33%)	Undersök var tredje tacka
301 – 400	1/4 (25%)	Undersök var fjärde tacka
401 – 500	1/5 (20%)	Var 5:e
501 – 600	1/6 (17%)	Var 6:e
601 – 700	1/7 (14%)	Var 7:e
701 – 800	1/8 (13%)	Var 8:e
801 – 1000	1/10 (10%)	Var 10:e
> 1000	95 tackor	

Provtagningsinstruktion

Prov tas i samband med kontrollbesöket enligt följande:

- En klöv (klövspalthud) per djur på fem djur provtas för analys avseende virulent *Dichelobacter nodosus*.
- För provtagningen används E-svab.
- I första hand provtas förändrade klövspalter. Om alla klövar är grad noll (0) provtas fem klövar slumpvis. Finns grad 2–5 provtas i första hand grad 2.
- Proverna skickas till Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA). Särskild remiss som tillhandahålls av huvudmannen används.

Vid import av livdjur ska dessa provtas enligt ovan i isoleringen.

Huvudmannen kan i samråd med SVA besluta om annan omfattning av provtagning i enskilda besättningar.

Bedömning och åtgärder enligt analysresultatet

- Analysen detekterar en proteasgen (aprV2), som finns hos virulenta *D. nodosus* stammar. Proteasgenen är den mest kända virulensgenen för *D. nodosus*, men fotröta är en komplex sjukdom där fler bakterier, framför allt *Fusobacterium spp.* ofta är inblandade i symtomutvecklingen.
- Genom provtagningen identifieras besättningar med virulenta *D. nodosus*. Inom kontrollprogrammet bekämpas fotröta i besättningar som har en tydlig klinik (grad 2–5) hos flera djur oavsett om kliniken beror på virulenta eller benigna *D. nodosus*.
- Om typisk klinik för fotröta (flera djur med grad 2–5 förändringar) finns i besättningen, klassas besättningen som fotrötesmittad och sanering enligt särskilt schema rekommenderas.
- Om atypisk klinik i form av svårbedömda förändringar i klövspalt eller ett fåtal djur med grad 2–5 och inga tecken på fotröta ses i besättningen i övrigt, isoleras de provtagna djuren i väntan på provsvar. Om provtagning visar på benigna stammar av *D. nodosus* ställs djuret torrt. De kan vid behov behandlas med fotbad i zinksulfat alternativt med antibiotika. Svarar djuret inte på behandling ska djuret inte behållas i besättningen.
- Om stammen är virulent betraktas besättningen som smittad av virulent fotröta och sanering enligt särskilt schema rekommenderas.
- Om stammen är benign vägs provsvar och klinisk bild samt historik i besättningen samman av kontrollsektionen som gör en riskvärdering tillsammans med kontrollpersonalen.
- Om tecken på smittsam digital dermatit påvisas hanteras det i särskild ordning av Styrgruppen för Klövkontrollen.